

Enyorança de Mela Muter

La primavera de 1914, poc abans que Europa entrés en guerra, va arribar a Girona una pintora polonesa procedent de París amb una desinhibició i una elegància fora del comú que la petita bohèmia de la ciutat –aquell «Montmartre rural», com en deia Miquel de Palol– tardaria molt de temps a oblidar. Rafael Masó, com a bon amfitrió, va oferir-li les sales d'exposició d'Athenea, i davant del lirisme tempestuós de les seves pintures, d'un traç violent que feia emergir sota la carn, sota les pedres, tons de foc i llicorella, va flaquejar fins l'ala més dura del noucentisme militant. El cas és que aquí, en una ciutat plena de seminaristes, Mela Muter pintaria el que considerava els seus «primers paisatges bons», unes vistes en què sota el rovell palpita una vida subterrània quasi joiosa que deixaria extasiats els gironins durant dècades. Del seu pas entre nosaltres, ara fa cent anys, només en van quedar un parell de quadres que els artistes de la postguerra també admirarien com a relíquia d'una ciutat que havia arribat a ser cosmopolita. Ella encara vivia, però el món que encarnava era tan inconcebible llavors, que la majoria devien creure-la tan morta com les seves pròpies esperances. En realitat va tenir una existència molt llarga i tan infeliç com era de preveure en una pintora jueva expatriada enmig de dues guerres mundials. S'hi van afegir també desgràcies personals: un matrimoni amb un home que, pel que en diu, més aviat detestava i que feia avergonyir-la del nom de casada (des de 1907 escurçaria l'oprobriós Mutermilch del marit en Muter, més semblant al vocable alemany per a *mare*), i la mort del seu amant i del seu únic fill poc després

Els altres oblidats

El mite gironí al voltant de Mela Muter no ha tingut encara l'atenció que es mereix quan es compleixen cent anys de la seva exposició a Athenea. Fora de la investigació de Mercè Doñate per a la revisió històrica que en van promoure les Sales Municipals el 1994, poca cosa més, si no res, s'ha afegit a la llegenda. No és l'únic cas. Què en sabem de tants altres, de Henry Freyman, Sigfrid Burmann, Douglas Ion Smart, Marianna Maris o Elisabeth Dodds-Withers, tots de pas per Girona?

d'haver obtingut finalment la separació van sumir-la literalment en la paràlisi. Sola i empobrida, a mitjan anys vint va passar una temporada a Cotlliure fent de dama de companyia d'una rica dama americana, i viatjaria fugaçment fins a la colònia babilònica de Tossa. La relativa calma d'entreguerres va permetre-li una breu resurrecció com a retratista de la intel·lectualitat europea del seu temps. S'hi va guanyar bé la vida, però no són retrats gens convencionals. Sovint anticipen la «carnalitat pensant» de Lucien Freud, que ressona també en la seva obsessiva dedicació a les maternitats. Llavors ja era una destacada pacifista, col·laboradora del setmanari comunista *Clarté* i aferrissada defensora de la restitució de les fronteres poloneses. Amb la Segona Guerra Mundial ho tornaria a perdre tot, incloent-hi l'única casa que va poder comprar-se en tota la vida i que acabaria llogant Jean Dubuffet, el defensor d'una història de l'art alternativa que tingués en compte els obscurs, els anònims, els que no deixen petja. El destí de Mela Muter encaixa amb aquest revés: a París seria sempre una estrangera, i a Polònia no n'han volgut saber res fins a hora molt tardana. I a Girona? Aquí continua sent aquella pintora exòtica que va irrompre una primavera de 1914 en la ciutat grisa i en va treure fulgors insòlits, una dona que mai no creix, com el record d'un amor de joventut.